

компонентом змісту професійно спрямованого навчання ІМ для студентів немовних спеціальностей. Види (пісні, розповіді, вірші, уривки з романів, поем, п'єси тощо) і типи (художні, прагматичні, публіцистичні) текстів співвідносяться з тематикою і комунікативними завданнями, які виконуються в різних ситуаціях спілкування. Перераховані вище компоненти змісту навчання володіють певною специфікою залежно від типу навчального закладу й етапу навчання ІМ.

Окрім вищезазначених компонентів змісту навчання, необхідно вказати на процесуальні аспекти змісту навчання, що включає мовленнєві вміння аудіювати, говорити, читати, писати ІМ і перекладати, вправи для їх розвитку і відповідні знання.

До предметного аспекту змісту навчання ІМ включають навички/уміння оперування лінгво-соціокультурним матеріалом і вправи для їх формування/розвитку; вміння вступати у комунікативні стосунки, орієнтуватися в соціальних ситуаціях і керувати ними.

Наступний компонентом процесуального аспекту змісту навчання відповідно охоплює навички оперування мовним матеріалом, вправи для їх формування й відповідні знання.

До останнього компонента процесуального аспекту змісту навчання ІМ входять уміння оперування навчальними й комунікативними стратегіями, вправи для оволодіння цими стратегіями, відповідні знання.

Отже, професійно спрямоване навчання ІМ передбачає формування у студентів здатності до іншомовного спілкування з іноземцями в конкретних професійних сферах і ситуаціях з урахуванням особливостей професійного мислення. При цьому комунікативні вміння в галузі говоріння, читання, аудіювання, письма та перекладу стають основним структурним компонентом змісту навчання іноземних мов за професійним спрямуванням.

Список літератури

1. Колядко С. В. Оптимизация содержания обучения иноязычному деловому общению студентов неязыкового вуза : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Колядко Светлана Витальевна. – СПб, 2004. – 257 с.
2. Ляпидус Б. А. Проблемы содержания обучения в языковом вузе / Б. А. Ляпидус. – М. : Высш. шк., 1986. – 143 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Є. та ін., за заг. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
4. Патарая Е. С. Модернизация содержания профессионально-ориентированного обучения студентов неязыковых вузов / Е. С. Патарая // Традиции и инновации в методике обучения иностранным языкам. – СПб. : КАРО, 2007. – 288 с.
5. The Encyclopedia of Language and Linguistics. / ed. By Editor in Chiefs R. E. Asher. – Oxford : Pergamon Press, 1994. – 2011 p.

К. Лектоваров
(Одеса)

ПАРАДИГМАЛЬНА СТРУКТУРАЦІЯ НОМІНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТУ *SECURITY* (СИНОНІМІЯ)

Статтю присвячено опису структуризації англomовного номінативного поля концепту SECURITY. Досліджено парадигмальні зв'язки семем security ядерного шару із синонімічними одиницям, що входять до медіального шару вербалізованого концепту. Виявлено ступінь активності кожного із трьох сегментів ядра поля і пов'язаний із цим різний ступінь семантичної щільності медіальної зони номінативного поля.

Ключові слова: *концепт, лексична парадигма, номінативне поле, синонімія.*

Стаття посвячена описанию структуризации англоязычного номинативного поля концепта SECURITY. Изучены парадигматические связи семем security ядерного слоя с синонимическими единицами, входящими в медиальный слой вербализованного концепта. Определена степень активности каждого из трех сегментов ядра поля и связанная с этим разная степень семантической плотности медиальной зоны номинативного поля.

Ключевые слова: *концепт, лексическая парадигма, номинативное поле, синонимия.*

The article describes structuring of the English nominative field of SECURITY concept. It deals with paradigmatic connections of security sememes in the nuclear layer with their synonyms, entering the medial layer of the verbalized concept. It defines the degree of activity of each of the three segments in the nucleus of the field and the corresponding degree of semantic denseness in the medial zone of the nominative field.

Key words: *concept, lexical paradigm, nominative field, synonymity.*

Вивчення будь-якого вербалізованого концепту як фрагменту картини світу передбачає формування його номінативного поля, тобто відбір різноформатних лексичних одиниць, що номінують досліджуваний концепт, встановлення різнобічних зв'язків, що існують між цими одиницями, і на основі цього формування структурної моделі концепту. Комплекс подібних дослідницьких процедур починається із аналізу словникових дефініцій, що їх пропонують загальні та спеціальні лексикографічні джерела, із подальшим дефініційним аналізом отриманих даних. М.Піменова слушно наголошує на тому, що «спираючись на лексичний рівень дослідження, можливо виявити набір групи ознак, які формують структуру того чи того концепту» [8, с.15].

Ми виходимо із постулату О. Кубрякової про те, що значення мовного знаку є «концепт схоплений знаком» [6, с. 31] і, відповідно, вивчення вербалізованого концепту неможливе без опертя на чисельні дослідження у царині теорії номінації, започаткованої ще у 70 рр. XX ст. роботами В. Гака, Г. Колшанського, О. Кубрякової, В.Телії, Г. Уфимцевої [1; 5; 7; 11; 12], теорії поля Г.Щура [13], а також теорії семантико-когнітивного аналізу мови М.Болдирева, З. Попової та Й. Стерніна [2; 3; 4; 9; 10]. Долучаючи своє дослідження до таких розвідок, вважаємо, що воно є **актуальним** і науково цікавим.

Вербалізований концепт SECURITY в англomовній картині світу на даному етапі досліджується на матеріалі лексикографічних одиниць формату слова, що входять до ядерної і медіальної зон номінативного поля концепту.

Мета запропонованого дослідження полягає у описі парадигмальних зв'язків між ядерною та медіальною зонами концепту SECURITY. Для досягнення такої мети будуть вирішені наступні **завдання**:

- Вибірка ядерних семем номінативного поля SECURITY буде доповнена вибіркою синонімів до лексеми *security*.
- Будуть проаналізовані семантичні зв'язки між ядерними семемами *security* і наявними синонімами.
- Виявлені пари/ланцюжки синонімів до ядерних семем різних сегментів ядра поля дозволять структурувати медіальну зону поля.
- Будуть визначені семантичні ділянки номінативного поля із різним ступенем щільності і зроблена спроба виявлення культурно-історичних передумов такого структурування вербалізованого концепту SECURITY.

Досліджуваний концепт SECURITY має тришарову структуру, до якої входять ядерний, медіальний і периферійний шари. Ядро концепту складають іменникові семемами *security*, смислово згруповані у три сегменти 1) *свобода від передчуття чогось небажаного/загрозливого*; 2) *фінансова/юридична запорука*; 3) *захист від агресивного діяння*. Медіальна зона містить полікомпонентні одиниці із семемою *security*, деривати від основи *secure*, а також синоніми до лексеми *security*. Периферію номінативного поля концепту SECURITY утворюють пареміологічні лексичні одиниці та ідіоми, що у образний спосіб вербалізують поняття *security*. На зовнішній межі периферійного шару розташовуються антоніми лексеми *security* як маркери того, що протиставляється вербалізованому концепту SECURITY в англomовній картині світу.

Дослідження виконане на **матеріалі** словникових дефініцій, що їх пропонують загальні та спеціальні лексикографічні джерела. Вибірка складається із 5 тлумачних і 2 перекладацьких словників англійської мови [14–20]. За нашими підрахунками, словники фіксують двадцять вісім синонімів до лексеми *security*. Шість із них вилучені як синоніми на основі дефініційного аналізу лексикографічних статей лексеми *security*, решта двадцять два перелічені в статусі синонімів до іменника *security* словником Merriam Webster Dictionary [18].

Загальновідомо, що синонімічні, так само як і антонімічні, ланцюжки вибудовуються не стосовно лексем як цілісних, зазвичай полісемічних мовних одиниць, а стосовно окремих семем (в іншій термінології – лексико-семантичних варіантів), що сукупно утворюють лексему. Розглянувши вибірку синонімів до лексеми *security*, виявляємо певну нерівномірність у вибудові синонімічних ланцюжків до окремих семем, ба навіть окремих ядерних сегментів номінативного поля SECURITY.

Ядерний сегмент концепту SECURITY зі значенням *свобода від передчуття чогось небажаного/загрозливого* об'єднує три наступні семемами *security*:

- (1.1) [*freedom from danger, risk; safety*];

(1.2) [*freedom from fear, anxiety, destitution, doubt; confidence*];

(1.3) [*freedom from the prospect of being laid off; dependability*].

Смислова близькість цих трьох семем проявляється спільною дефініційною ознакою *freedom*, яка тлумачиться як [*lack of smth esp. smth unpleasant or burdensome*] = *відсутність чогось неприємного чи обтяжливого*. В свою чергу загальна смислова ознака *щось неприємне* уточнюється, конкретизується в значенні кожної лексичної одиниці цього сегменту: для семми (1.1) – це *загроза, ризик*, для (1.2) – це *жах, тривога*, для (1.3) – це *нестатки, сумніви, безробіття через скорочення штатів*.

Кожна дефініція містить також складник, який можна виокремити у якості синоніму відповідної семми. Так, синонімом першої семми *security* слугує *safety*, другої – *confidence*, третьої – *dependability*. Із трьох семем цього ядерного сегменту узуальні синоніми має лише одна (1.1), зі значенням [*freedom from danger, risk; safety*]. Merriam Webster Dictionary фіксує дві самостійні синонімічні одиниці: *safeness* та *protection* з однаковим значенням [*the state of not being exposed to danger*]. Можна говорити про наявність абсолютних синонімів: семем *security*, *safety*, *safeness* та *protection*.

Із сказаного висновуємо, що поняття *security* в англomовній картині світу асоціюється із відсутністю небезпеки, впевненістю у позитивності прийдешніх подій і станів.

Особливості фінансово-правової взаємодії членів англomовної спільноти відбиваються зокрема ще в одному ядерному сегменті вербалізованого концепту SECURITY, до якого включаємо чотири семми із спільною семантикою **фінансова/юридична записка**:

(2.1) *security* [*smth given, deposited, or pledged as assurance of fulfillment of an obligation; pledge*];

(2.2) *security* [***surety***; *a person who undertakes to fulfill another person's obligation if that person cannot or does not*];

(2.3) *security* [***a guarantee***, *a right conferred on a creditor to make him sure of recovery*];

(2.4) *securities* [*a document indicating ownership or creditorship; stock certificate or bond in evidence of debt or property*].

Розглядувані тут семми у сукупності своїх значень актуалізують такий культурний фрейм як «позичання коштів», із усталеним розподілом ролей тих, хто бере участь у цій транзакції, із усталеним сценарієм їхніх дій щодо повернення позики, із фіксацією процедур і документів, задіяних в розгортанні ситуації, і головне – із чітко прописаними зобов'язаннями сторін. Кожна із семем цього ядерного сегменту концепту SECURITY отримує синонім, який вилучаємо із її лексикографічної дефініції. Ці синоніми однослівно номінують складові відповідної ділянки смислового поля: *pledge* = *застава* (що забезпечує виконання зобов'язань); *surety* = *поручитель* (хто це забезпечує); *guarantee* = *гарантія* (правові відносини між сторонами транзакції) і *bonds* = *облігації* (документальне підтвердження транзакції).

Три із чотирьох семем цього сегменту в англomовній лексичній парадигмі (відбитій тлумачними словниками) утворюють синонімічні пари/ланцюжки. Семма (2.1) із узагальнюючим значенням *pledge* = *застава*, згідно словнику, має синоніми, що існують в мові вже кілька сторіч: *gage* (XIVст.), *pawn* (XVст.), *guaranty* (XVIст.), *guarantee* (XVIII ст.).

Останні дві лексичні одиниці близькі, але не тотожні одна одній. Кожна із них є багатозначною лексевою, і кожна вступає в синонімію із різними семемами лексеми *security*. Так, синонімом до *security* (2.2) вступає семма *guarantee*, цього разу у значенні *surety* = *поручитель*. А синонімом до *security* (2.3) вступає ще одна семма лексеми *guaranty* в значенні *гарантія* (правові відносини). Тільки семма *securities* (2.4) не має узуально зареєстрованого синоніма. Однослівним еквівалентом розгорнутої словникової дефініції цієї семми вважаємо дефініційну ознаку *bonds* = *облігації*, виходячи із цього трактуємо її в якості синоніма.

Аналіз парадигмальних зв'язків семем другого сегменту ядра номінативного поля концепту SECURITY унаочнює ще одну низку асоціацій відбитих в англomовній картині світу, які пов'язані із поняттям *security*, – це механізми забезпечення справедливої процедури позичання/повернення коштів.

Більшість узуальних, лексикографічно зареєстрованих синонімів лексеми *security* стосуються ядерного сегменту, який узагальнено позначаємо **захист від агресивного діяння**. До нього входять семми *security*, які дефінуються наступним чином:

(3. 1) [*protection; smth that gives or acquires safety*];

(3. 2) [*protection against espionage, sabotage*];

(3. 3) [*an organization whose task is protection against espionage; a group or department to provide safety*].

Найбільш розгалужена мережа синонімів – 9 одиниць – спостерігається у семемі (3.1) зі значенням [*захист; щось, що забезпечує безпеку від загроз і шкоди*]. Словники пропонують два еквонімічні і сім гіпонімічних синонімів. До перших відносяться: *defense* та *protection*, які мають генералізоване значення [*state of being kept from harm/ act of defending smb. from attack*], тобто *стан або дію по забезпеченні безпеки*. До гіпонімічних синонімів зараховуємо ті, що мають більш конкретне значення, уточнюючи: *що саме (споруда/приспій) захищає від небезпеки: safeguard, cover, ammunition, armor, screen, shield, wall*. Ці лексеми узуально зареєстровані в статусі синонімів до *security* і дефінуються наступним чином: [*smth / object / masonry structure that protects / shelters / defends / guards against loss / damage*]. Варто зазначити, що всі ці лексичні одиниці існують в мові з давніх-давен: XII ст. (*shield, wall*), XIII ст. (*armor*), XIVст. (*defense, protection, safeguard, cover*), XVст. (*screen*), XVII ст. (*ammunition*).

Ще одна семема цього ядерного сегменту (3.3) має чотири узуальні синоніми, це слова, що позначають особу / групу осіб, які охороняють / захищають когось від небезпеки. У хронологічному порядку: XIII ст. *buckler*, XV ст. *ward*, XVIст. *guard, aegis / egis*.

Водночас семема (3.2), яка означає *забезпечення на державному рівні дій, що унеможливають шпionаж та саботаж*, окрім узагальнюючих синонімів *defense* та *protection*, позбавлена специфікуючих синонімів, які зареєстровані лексикографічно, попри те, що шпигунство відомо з часів давнього Єгипту, Римської імперії та древньої Греції, і слово *spy* [*a person who tries secretly to get information about a country for another country*] існує в англійській мові з XIII ст. Проте *шпигунська діяльність* отримує в англійській мові окрему назву *espionage* тільки наприкінці XVIII ст. (first known use 1793 [18]). Згодом для позначення боротьби з такою діяльністю з'являється нова семема лексеми *security*. Служба безпеки як державна установа – явище відносно недавнє. Зокрема словосполучення *security police*, згідно словникам, вперше зареєстровано лише в 1920 р. Відповідна семантична ділянка вербального поля концепту SECURITY внаслідок цього виявляється не надто щільною.

Таким чином, аналіз третього сегменту ядерного шару показав, що в англійській картині світу поняття *security* перш за все асоціюється із захистом від агресивного впливу, а також із людиною/предметом, які забезпечують такий захист. Саме тому найбільша кількість синонімів до слова *security* функціонує у відповідних значеннях.

Висновки виконаного дослідження полягають у тому, що воно виявило мережу парадигмальних зв'язків між окремими елементами вербального поля англійського концепту SECURITY. Зокрема, на основі лексикографічного аналізу англійського вокабуляру було виокремлено синонімічні пари, іноді синонімічні ланцюжки, що утворюють лексичну парадигму із різними семемами лексеми *security*.

Десять іменникових семем *security* складають ядро вербального поля концепту SECURITY. Двадцять вісім ідеографічних синонімів входять до медіальної зони цього номінативного поля. Найбільша щільність останнього спостерігається на смисловій ділянці *захист від агресивного впливу* (чотирнадцять синонімів), решта синонімів покривають смислові ділянки *відсутність небезпеки, впевненість та справедлива процедура позичання/повернення коштів* (відповідно п'ять і дев'ять синонімів).

Перспективу подальших розвідок вбачаємо у поширенні опису медіальної зони за рахунок розгляду похідних одиниць від лексеми *security* та у поглибленні дослідження за рахунок використання процедур когнітивного аналізу.

Список літератури

1. Гак В. Г. К типологии лингвистических номинаций / В. Г. Гак // Языковая номинация (общие вопросы). – М. : Наука, 1977. – С. 230–293.
2. Болдырев Н. Н. Когнитивная семантика : курс лекций по английской филологии / Н. Н. Болдырев – Тамбов : Из-во Тамбовского унив-та, 2000. – 123 с.
3. Болдырев Н. Н. О метаязыке когнитивной лингвистики: концепт как единица знания / Н. Н. Болдырев // Когнитивные исследования языка. Вып. 9 : Взаимодействие когнитивных и языковых структур / Гл. ред. серии Е. С. Кубрякова, отв. ред вып. В. З. Демьянков. – М. : Ин-т языкознания РАН; Тамбов : Изд. Дом ТГУ им. Г. Н. Державина, 2011. – С. 23–32.
4. Болдырев Н. Н. Прототипический подход : проблемы метода / Н. Н. Болдырев // Международный конгресс по когнитивной лингвистике : Сб. мат-лов / Отв. ред. Н. Н. Болдырев. – Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г. Р. Державина, 2006. – С. 34–39.

5. Колшанский Г. В. Некоторые вопросы семантики языка в гносеологическом аспекте / Г. В. Колшанский // Принципы и методы семантических исследований. – М. : Наука, 1976. – С. 5–81.
6. Кубрякова Е. С. Номинативный аспект речевой деятельности / Е. С. Кубрякова – М. : Наука, 1986. – 160 с.
7. Кубрякова Е. С. Особенности речевой деятельности и проблемы внутреннего лексикона // Кубряков Е. С. // Человеческий фактор в языке. Язык и картина мира / Е. С. Кубрякова. – М. : Наука, 1991. – С. 141–172.
8. Пименова М. В. Методология концептуальных исследований / М. В. Пименова // Антология концептов / под. ред. В. Н. Карасика, И. А. Стернина. – М. : Гнозис, 2007. – С. 14–16.
9. Попова З. Д., Стернин И. А. Когнитивная лингвистика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М. : АСТ: Восток-Запад, 2007. – 314 с.
10. Попова З. Д., Стернин И. А. Семантико-когнитивный анализ языка / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Истоки, 2006. – 227 с.
11. Телия В. Н. Семантика связанных значений слов и их сочетаемости / В. Н. Телия // Аспекты семантических исследований [отв. ред. Н. Д. Арутюнова и А. А. Уфимцева] – М. : Наука, 1980. – С. 250–319.
12. Уфимцева А. А. Семантика слова / А. А. Уфимцева // Аспекты семантических исследований. – М. : Наука, 1980. – С. 5–80.
13. Щур Г. С. Теории поля в лингвистике / Г. С. Щур. – Изд 2-е, испр. и доп. – М. : Изд-во ЛКИ, 2007. – 264 с.
14. Новый большой англо-русский словарь : В 3 т. / Под общ. ред. Ю. Д. Апресяна, Э. М. Медниковой. – М. : Русский язык, 2003. – 2483 с.
15. American Heritage College Dictionary / 3d edition. – Boston, NY : Houghton Miffling Company, 2000. – 1630 p.
16. Chambers Twentieth Century Dictionary / Ed. by A. M. Macdonald. – Lnd. : W&R Chambers, 1973. – 1639 p.
17. English-Ukrainian Dictionary – Vinnytsa : Nova Knyha, 2006. – 1669 p.
18. Merriam Webster Dictionary [<http://www.merriam-webster.com>].
19. The New Penguin English Dictionary – Lnd : Penguin Books, 2000. – 1642 p.
20. Webster's College Edition. – New York : Prentice Hall Press, 1986. – 1692 p.

**О. Литвин
(Луцьк)**

ПСИХОЛІНГВІСТИЧНИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ ЯК МЕТОД ДОСЛІДЖЕННЯ ГІПЕР-ГІПОНІМІЧНИХ ВІДНОШЕНЬ

У статті викладено методіку проведення та результати психолінгвістичного експерименту, скерованого на виявлення структури та наповнення лінгвістичної категорії, яка заснована на парадигматичних зв'язках типу «гіперонім – гіпонім». Респондентами виступили 43 лінгвісти, носії англійської мови, з різних країн. У результаті експерименту окреслено центральну та периферійну зони розглядуваної категорії.

Ключові слова: психолінгвістичний експеримент, лінгвістична категорія, структура категорії, гіперонім, гіпонім.

В статтє изложена методика проведения и результаты психолінгвістического експеримента, направленного на выявление структуры и наполнения лингвистической категории, основанной на парадигматических связях типа «гипероним – гипоним». Респондентами выступили 43 лингвиста, носители английского языка из разных стран. В результате эксперимента обозначено центральную и периферийную зоны рассматриваемой категории.

Ключевые слова: психолінгвістический експеримент, лінгвістическая категория, структура категории, гипероним, гипоним.

This article presents the methodology and the results of a psycholinguistic experiment which was conducted for the purpose of determining the structure and the content of the linguistic category based on the «hypernym – hyponym» paradigmatic relationship. All of the 43 participants in the experiment are scholars in linguistics, and are native speakers of English originating from a number of different English-speaking countries. In this experiment, the respondents were to evaluate and compare the extent to which a selection of twenty hypernym-hyponym pairs can be considered to represent the phenomenon of lexical hyper-hyponymy, using a scale of 0 to 3 points. The material for the experiment was selected from monographs, textbooks and linguistic encyclopedias written in English. Analysing the results of the experiment, we were able to identify the central zone of the category under investigation—the hypernym-hyponym pairs which, in the opinion of the linguists consulted, provide the best representation of the relation referred to as lexical hyper-hyponymy. If we place all twenty of the hypernym-hyponym pairs selected for our experiment within the field structure of the category,